

KS. JAN DYDUCH

UDZIAŁ ŚWIECKICH W POTRÓJNEJ MISJI CHRYSYSTUSA W ŚWIETLE NOWEGO KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO

Sobór Watykański II podając naukę o świeckich, podkreślił ich udział w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła. Świeccy uczestniczą w nauczycielskim, uświęcającym i pasterskim posłannictwie Kościoła. Ogólne zasady soborowe zostały podjęte przez Papieską Komisję Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. W toku prac poszczególnych zespołów konsultorów, w oparciu o ogólne zasady Soboru formowano konkretne normy prawne. Zadaniem niniejszego artykułu jest ukazanie kształtowania się poszczególnych norm prawnych w pracach Papieskiej Komisji aż do podania ich w dojrzałej formie w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego. Jest on także poniekąd kontynuacją opublikowanego już artykułu: *Udział świeckich w potrójnej misji Chrystusa w powszechnym prawodawstwie soborowym*¹. Choć obecny artykuł ma na uwadze przepisy nowego kodeksu, jednak jest rzeczą zrozumiałą, że uwzględni również ich genezę. Stąd często spotykamy odwołanie się do prac komisji przygotowującej nowy kodeks.

I. UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI NAUCZANIA

Świeccy ponoszą odpowiedzialność za ewangelizację, do nich również odnoszą się słowa Chrystusa „Idąc nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28, 19). Są oni zobowiązani słowem i czynem dawać świadectwo Chrystusowi. Świadectwo to przyjmuje konkretne formy w głoszeniu Słowa Bożego i katechizacji.

Świadectwo świeckich nabiera szczególnej wagi w szkołach katolickich, w których świeccy mają nauczać prawdy i kształtować charaktery młodego pokolenia, jak również na wyższych uczelniach katolickich, gdzie rola świeckich nabiera coraz większego znaczenia.

Świeccy w służbie Słowa Bożego.

Dokumenty kościelne i cała praktyka w okresie posoborowym wyraźnie wskazują, że działalność profetyczna świeckich nie jest okazjonal-

¹ J. Dyduch, *Udział świeckich w potrójnej misji Chrystusa w powszechnym prawodawstwie posoborowym*, „*Analecta Cracoviensia*”, 15 (1983) s. 203–270.

na i uzupełniająca, ale jest ich zwyczajnym zadaniem apostołskim². Apostolstwo świeckich nie jest dzisiaj możliwe bez zaangażowania w posługę profetyczną Kościoła. Uzasadnienia konieczności apostolstwa świeckich przez nauczanie można szukać w nauce teologicznej Soboru Watykańskiego II i kontekście sytuacyjnym współczesnego Kościoła. Skuteczność jego nauczania w dużej mierze zależna jest od pomocy świeckich³. Swoje zadania profetyczne świeccy mogą spełniać indywidualnie lub zespołowo, zwłaszcza skuteczne dzisiaj jest zespołowe nauczanie prowadzone przez rodzinę lub grupy rodzin, przez zespoły parafialne, diecezjalne itp.⁴ Znaczenie roli świeckich w posłudze nauczania, a zwłaszcza w głoszeniu Słowa Bożego odzwierciedlają prace Papieskiej Komisji Odnowy KPK.

Zagadnieniem tym zajął się zespół specjalny przygotowujący schemat fundamentalnego Prawa Kościoła. W schemacie tym z r. 1969 w artykule *De Ecclesiae munere docendi* stwierdza się, że cały Lud Boży ma udział w proroczej posłudze Chrystusa, posiadając namaszczenie Ducha Świętego. Toteż ogół wiernych nie błądzi, gdy ujawnia powszechną zgodność w sprawach wiary i obyczajów. Biskup wypełniając obowiązek nauczania winien skorzystać z pomocy świeckich mężczyzn i kobiet⁵. Treść tę powtórzył poprawiony schemat Fundamentalnego Prawa Kościoła z 1970 roku⁶. W czasie dyskusji prowadzonej od 7—12 stycznia 1980 roku przez zespół zajmujący się fundamentalnym prawem Kościoła nad zagadnieniem posługi nauczania w Kościele, zaznaczono, iż świeccy w niej uczestniczą. Ich obowiązkiem jest troszczyć się o rozszerzanie Ewangelii, spełniając zaś posługę głoszenia Słowa Bożego winni posiadać misję od kompetentnej władzy kościelnej⁷. Prawo i obowiązek ewangelizowania spoczywające na świeckich zostały następnie podkreślone w czasie dyskusji prowadzonej w dniach 28 listopada do 3 grudnia 1966 r. przez zespół *De Laicis deque associationibus fidelium*⁸ Papieskiej Komisji Odnowy KPK. Myśl ta powraca w schemacie o Ludzie Bożym w rozdziale *Obowiązki i prawa wiernych świeckich*, który mówi, że mogą oni głosić Słowo Boże, ale tylko w wypadku braku kapłanów i diakonów, gdy wymaga tego konieczność lub pożytek Kościoła⁹. W czasie dyskusji nad wspomnianym kanonem w dniu 16 maja 1980 roku poprawiono proponowaną

² N. Weis, *Quaedam de laicorum prophético munere in Ecclesia iuxta Concilium Vaticanum II*, „Periodica de re morali canonica liturgica” 70 (1981) s. 438.

³ Por. Tenże, *Das prophetische Amt der Laien in der Kirche*, Rzym 1981, s. 405—415.

⁴ Tamże, s. 419—423.

⁵ *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalis* 1969, (= *Schema LEF*) kan. 55, 60.

⁶ *Schema LEF*, 1970, kan. 54, 61.

⁷ „*Communicationes*”, 13 (1980) s. 64—69.

⁸ „*Communicationes*”, 2 (1970) s. 89—90.

⁹ *Schema „De populo Dei”*, 1977, kan. 529, § 3.

normę w ten sposób, że opuszczono pewne zbędne wyrażenia nie zmieniając jego zasadniczej treści¹⁰. W takim też brzmieniu kanon ten został umieszczony w schemacie Kodeksu z 1980 roku¹¹. Dalsza dyskusja nad omawianą normą dostrzega w niej pewne niejasności¹², które stara się usunąć poprawiony schemat Kodeksu z 1982 r.¹³ Norma kodeksowa brzmi ostatecznie: „Gdzie to doradza potrzeba Kościoła, gdy brakuje szafarzy, mogą świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami wykonywać w ich zastępstwie pewne funkcje, mianowicie głosić Słowo Boże, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu i udzielać Komunii św. zgodnie z przepisami prawa”¹⁴.

Wydaje się, że norma kodeksowa niezbyt szczęśliwie łączy wykonywanie posługi Słowa Bożego z innymi posługami. Można zakwestionować stwierdzenie, że świeckim przysługuje wykonywanie posługi głoszenia Słowa Bożego tylko w wypadku braku szafarzy, i że wypełniają ją w ich zastępstwie. Zrozumiałe jest, że głoszenie homilii w czasie Mszy św. przyznać trzeba tylko szafarzom, o czym szerzej powiemy niżej. Ogólnie jednak posługa Słowa nie jest dla świeckich zastępcza, gdyż inaczej naucza Sobór (KK, n. 35, 1), mówiąc, iż Chrystus pełni swe zadania prorocze nie tylko przez hierarchię, ale i przez świeckich. Również przyznanie świeckim tylko roli zastępczej w pełnieniu posługi Słowa koliduje, jak się wydaje, z innym kanonem nowego Kodeksu, zawartym w księdze III o posłudze nauczania w Kościele, który stwierdza, że świeccy współpracują w wypełnianiu posługi Słowa z biskupami i kapłanami (kan. 759).

Najszerzej problem świeckich w służbie Słowa Bożego omawia zespół zajmujący się Nauczycielskim Urzędem Kościoła. Zespół ten proponując normy o posłudze Słowa Bożego zaznaczył, że świeccy pomagają biskupom w głoszeniu Ewangelii. Czynią to wyjątkowo przez głoszenie Słowa Bożego w kościołach po uzyskaniu zgody biskupa, nie mogą jednak być dopuszczeni do głoszenia homilii w czasie Celebracji Eucharystycznej. Natomiast należy ich dopuścić do katechizacji, którą mogą prowadzić mężczyźni i kobiety¹⁵. Rozesłany w 1977 r. do organów konsultacyjnych schemat kanonów księgi III *Posługa nauczania w Kościele* zaproponował kilka norm dotyczących udziału świeckich w posłudze Słowa Bożego. Biskupi wypełniając obowiązek głoszenia Ewangelii, winni sobie dobrać do pomocy odpowiednich doświadczonych świeckich obojga płci. Natomiast

¹⁰ *Communicationes*, 13 (1981), s. 320—321.

¹¹ „*Communicationes*”, 13 (1981) s. 320—321.

¹² „*Communicationes*”, 14 (1982) s. 177—178.

¹³ *Codex Iuris Canonici, Schema novissimum* 1982 (= *Schema novissimum*) kan. 230, § 3.

¹⁴ *Codex Iuris Canonici, Auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus*, Typis Polyglottis Vaticanis 1983 (= *OKPK*), kan. 230, § 3.

¹⁵ „*Communicationes*”, 7 (1976) s. 151—154.

nie należy dopuścić świeckich do przepowiadania w kościołach, chyba że w pewnych warunkach domaga się tego konieczność albo będzie to szczególnie pożyteczne. Nie można dopuścić świeckich do głoszenia homilii. Proboszcz odpowiadający za katechizację w parafii winien skorzystać także z pomocy osób świeckich, zarówno mężczyzn jak i kobiet¹⁶. Powyższe propozycje zostały uzupełnione w schemacie Kodeksu w roku 1980 w ten sposób, że świeccy na podstawie przyjętego sakramentu chrztu i bierzmowania mają być świadkami Ewangelii słowem i życiem chrześcijańskim, jak również mogą być powołani do współpracy z biskupami i kapłanami w wykonywaniu posługi Słowa¹⁷. Schemat 1982 r. powtarza powyższe propozycje bez zmian treściowych, jedynie kanon mówiący o uczestnictwie świeckich w katechizacji został uzupełniony nowym ważnym stwierdzeniem o zadaniach rodziców w katechezie rodzinnej¹⁸. Omawiane normy przedstawiają się w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego następująco: „Na mocy chrztu i bierzmowania wierni świeccy są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego. Mogą być też powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa”¹⁹. „Świeckich wolno dopuścić do przepowiadania w kościele lub w kaplicy, jeśli w określonych okolicznościach wymaga tego konieczność, albo gdy to w szczególnych okolicznościach zaleca pożytek, zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Biskupią i z zachowaniem przepisu kanonu 767 § 1”²⁰. „Z racji wykonywanej funkcji proboszcz obowiązany jest troszczyć się o formację katechetyczną dorosłych, młodzieży i dzieci. Dla osiągnięcia tego celu powinien skorzystać ze współpracy duchownych przydzielonych do danej parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, uwzględniając charakter każdego instytutu, jak również wiernych świeckich, głównie katechetów. Wszyscy wymienieni, jeśli ich tylko nie tłumaczy uzasadniona prawnie przyczyna powinni chętnie spieszyć z pomocą. Należy popierać i umacniać zadanie rodziców w zakresie katechezy rodzinnej, o czym mowa w kan. 774 § 2”²¹.

Wydaje się, że norma wstępna przyznająca świeckim prawo do współpracy z biskupami i kapłanami w wykonywaniu posługi Słowa nie znajduje pełnego odzwierciedlenia w następujących normach szczegółowych. Norma o głoszeniu Słowa Bożego przez świeckich w kościołach posiada tyle zastrzeżeń, że praktycznie trudno tu mówić o współpracy w wyko-

¹⁶ *Schema „De Ecclesiae munere docendi”*, kan. 8, § 3, 18, 19, 28.

¹⁷ *Schema CIC*, 1980, kan. 714, 721, 722, § 1, 731.

¹⁸ *Schema novissimum*, kan. 759, 766, 767, § 1, 776.

¹⁹ *OKPK*, kan. 759.

²⁰ Tamże, kan. 766, 767 § 1 (rezerwuje on głoszenie homilii kapłanom i diakonom).

²¹ Tamże, kan. 776.

nywaniu posługi Słowa. Oczywiście, dopuszczając świeckich do głoszenia Słowa Bożego w kościołach trzeba zachować dużą ostrożność i dobrać ludzi odpowiedni przygotowanych, ale nie wolno zapominać, że świeccy uczestniczą w misji proroczej Kościoła nie na podstawie zezwolenia hierarchii, ale na podstawie woli Chrystusa, chociaż potrzebują misji udzielonej przez hierarchię. Również za mało została wyeksponowana rola świeckich w katechizacji. Na uwagę zasługuje podkreślenie w Kodeksie zadań katechetycznych rodziców.

Świeccy w szkołach i uczelniach katolickich.

Rolę świeckich w szkołach i uczelniach katolickich omawiał zespół konsultorów zajmujący się Urzędem Nauczycielskim Kościoła i zespół konsultorów zajmujący się świeckimi.

Zespół konsultorów *Nauczycielski Urząd Kościoła* rozważając zagadnienie wychowania chrześcijańskiego i wykształcenia, zwrócił uwagę na rolę rodziców w wychowaniu, na zadania szkoły katolickiej i wyższych uczelni²². Zagadnienie praw i obowiązków rodziców w zakresie wychowania i wykształcenia ich dzieci wymaga odrębnego omówienia.

W schemacie *Postługa nauczania* w Kościele znalazł się tytuł *O wychowaniu chrześcijańskim*, jego rozdział I poświęcony jest szkołom. Kanony tam umieszczone stwierdzają, iż szkoły stanowią główną pomoc dla rodziców w wypełnianiu obowiązku wychowania. Rodzice powinni ściśle współpracować z nauczycielami. Nauczyciele czy to duchowni, czy zakonnicy, czy świeccy powinni pamiętać, że wypełniają ważne zadania wychowawcze, ponieważ zajmują miejsce rodziców i dlatego ze swej strony winni z nimi ściśle współpracować. Rodzice mają prawo i obowiązek posyłać swoje dzieci do szkół katolickich. Prawo to winno być respektowane przez władze cywilne²³. Rozdziały II i III tytułu *O wychowaniu chrześcijańskim* podaje normy dotyczące wyższych uczelni. Kompetentna władza kościelna powinna się zatroszczyć o to, by na uniwersytetach katolickich, a nawet — gdzie to jest wskazane i możliwe — również na innych uniwersytetach erygować wydziały albo instytutu, ewentualnie przynajmniej katedry teologii, prowadzące wykłady przystosowane także dla studentów świeckich. Wykładowcy jakichkolwiek instytutów wyższych, prowadzące wykłady z teologii lub przedmiotów związanych z teologią potrzebują misji kanonicznej²⁴. W schemacie Kodeksu z 1980 w rozdziale *O szkołach* powtórzono proponowane normy z poprzedniego schematu w sposób bardziej zwięzły oraz jest dodane nowe stwierdzenie, iż wierni winni się troszczyć o szkoły katolickie i w miarę możliwości

²² „Communications”, 7 (1975) s. 156—172.

²³ Schema „*De Ecclesiae munere docendi*”, kan. 48—51.

²⁴ Tamże, kan. 61, 64.

udzielać swojej pomocy w ich zakładaniu i utrzymywaniu²⁵. W omawianym schemacie znalazły się także dwa rozdziały poświęcone wyższym uczelniom. Zawierają one kanon mówiący o potrzebie prowadzenia na wyższych uczelniach wykładów dla świeckich z zakresu dyscyplin teologicznych, jak również dwa kanony wyliczające wymogi stawiane wykładowcom dyscyplin teologicznych i innych z nimi związanych, mianowicie odpowiednie przygotowanie, naukowe i pedagogiczne, nieskazitelność doktryny, odpowiednie obyczaje i misję kanoniczną²⁶. Poprawiony schemat kodeksu z 1982 r. powtórzył proponowane normy na temat świeckich w szkołach i na wyższych uczelniach katolickich nie wprowadzając żadnych istotnych zmian²⁷.

Omawiane propozycje norm stały się obowiązujące w nowym Kodeksie²⁸. Przytoczmy niektóre. Najpierw kan. 796: „Wśród środków wychowania wierni powinni bardzo doceniać szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązków wychowania (§ 1). Rodzice mają ściśle współpracować z nauczycielami, którym powierzają swoje dzieci. Również nauczyciele w wypełnianiu swoich obowiązków powinni ściśle współpracować z rodzicami” (§ 2). Kan. 811, § 1: „Kompetentna władza kościelna powinna zatroszczyć się o to, by na katolickich uniwersytetach został utworzony wydział teologiczny albo instytut lub przynajmniej katedra teologii, prowadzące wykłady także dla świeckich studentów”.

Omawiany problem rozważał także zespół konsultorów zajmujący się świeckimi. Zespół ten w czasie zebrania w dniach od 16—21 października 1967 r. omawiając obowiązki i prawa świeckich uznał, że wśród nich należy podkreślić obowiązek i prawo świeckich do odpowiedniej formacji doktrynalnej zgodnie z własnym stanem i warunkami życia. Co więcej tym, którzy zajmują się naukami teologicznymi, należy przyznać prawo swobodnych badań i wyrażania opinii przy zachowaniu posłuszeństwa dla Urzędu Nauczycielskiego²⁹. Myśl ta została sformułowana jako proponowana zasada prawna w schemacie *O Ludzie Bożym* z 1977 roku w rozdziale *O obowiązkach i prawach wiernych świeckich*. Głosi ona, że świeccy są zobowiązani ją poznać zgodnie z zajmowaną pozycją i swymi zdolnościami. Co więcej, mają prawo do zdobycia pełniejszej wiedzy teologicznej, korzystając z wykładów na uniwersytetach i fakultetach kościelnych, jak również, po otrzymaniu misji kanonicznej, mogą prowadzić wykłady z zakresu teologii³⁰. Omawiany kanon był przedmiotem

²⁵ *Schema CIC*, kan. 751, 752, 753, 754, 755, § 2.

²⁶ *Tamże*, kan. 766, § 1, 765, 767.

²⁷ *Schema novissimum*, kan. 796, 797, 798, 799, 800, § 1, 811, § 1, 810, § 1, 812.

²⁸ *OKPK*, kan. 796 — 800 § 1, 803, § 2, 810, § 1 — 812.

²⁹ „*Communications*”, 2 (1970) s. 92.

³⁰ *Schema „De Populo Dei”*, kan. 527.

dyskusji na posiedzeniu konsultorów dnia 16 maja 1980 roku. Zasadniczo zaakceptowali oni jego treść wnosząc pewne zmiany polegające na opuszczeniu zbędnych wyrażen, jak również na uzgodnieniu z kanonami zawartymi w rozdziale *O obowiązkach i prawach wszystkich chrześcijan*, gdzie również jest mowa o obowiązku i prawie wszystkich chrześcijan do poznawania nauki chrześcijańskiej i do studiowania dyscyplin teologicznych³¹. W schemacie Kodeksu z 1980 r. są podane zasady, zawarte w poprzednim schemacie, w sposób bardziej zwięzły³². W toku dalszych prac Papieskiej Komisji proponowano uzupełnić omawiany kanon stwierdzeniem, że wykształcenie teologiczne świeckich nie daje im prawa do otrzymania misji nauczania. Uznano jednak, że uzupełnienie to jest zbyt-eczne³³. Toteż proponowana wersja kanonu znajdująca się w poprawionym schemacie Kodeksu z 1982 r. wprowadza tylko zmiany o charakterze gramatyczno-stylistycznym³⁴. Następnie już bez zmian kanon ten wchodzi do nowego Kodeksu i brzmi następująco: „§ 1. Aby świeccy mogli Żyć zgodnie z nauką chrześcijańską, a także sami ją głosić oraz bronić w razie potrzeby, jak również mieć udział w wykonywaniu apostołatu, mają obowiązek a zarazem i prawo, poznania tej nauki — każdy w sposób dostosowany do jego możliwości i zajmowanej pozycji. § 2. Mają również prawo do zdobycia pełniejszej wiedzy teologicznej, przekazywanej na kościelnych uniwersytetach czy fakultetach lub w instytucjach wiedzy religijnej przez uczęszczanie na wykłady i zdobywanie stopni akademickich. § 3. Podobnie — zachowując jednak przepisy stawiające wymagania co do zdadności — mogą otrzymywać od kompetentnej władzy kościelnej zlecenie wykładania nauk kościelnych”³⁵.

Trzeba przyznać, że nowy Kodeks zarówno w tytule: *O obowiązkach i prawach wiernych świeckich*, jak i w tytule: *O wychowaniu katolickim*, dokładnie i precyzyjnie określa zadania świeckich w szkołach i na wyższych uczelniach i to zarówno tych, którzy są uczniami, słuchaczami, jak i tych, którzy są nauczycielami lub wykładowcami. Widać tutaj troskę Kościoła o formację doktrynalną świeckich, a zwłaszcza o formację młodzieży w szkołach i na uczelniach, bowiem w wychowaniu i nauczaniu młodzieży ogromną rolę odgrywa szkoła.

Wyrazem troski Kościoła o szkołę jest specjalny dokument Kongregacji Nauczania Katolickiego wydany 15 X 1982 r. noszący tytuł: *Laikat katolicki świadkiem wiary w szkole*. Obszerny ten dokument omawia rolę i zadania świeckich katolików pracujących w szkołach podstawo-

³¹ „Communicaciones”, 13 (1981) s. 318—319.

³² *Schema CIC*, kan. 274.

³³ „Communicaciones”, 14 (1982) s. 177.

³⁴ *Schema novissimum*, kan. 229.

³⁵ OKPK, kan. 229.

wych i średnich i to nie tylko katolickich, ale i innych³⁶. Na uwagę zasługuje stwierdzenie dokumentu, iż wykonywanie zawodu przez świeckich w szkołach jest realizowaniem ich nadprzyrodzonego powołania chrześcijańskiego³⁷.

Z dużym zainteresowaniem i uznaniem należy wspomnieć motu proprio papieża Jana Pawła II *Tredecim anni* z 6 sierpnia 1982 r. zatwierdzające statuty Międzynarodowej Komisji Teologicznej. Mówi ono, że w skład Międzynarodowej Komisji Teologicznej wchodzić będą znawcy nauk teologicznych z różnych szkół i krajów, którzy wyróżniają się wiedzą, roztropnością i wiernością wobec Urzędu Nauczycielskiego Kościoła³⁸. Zgodnie z tą normą mogą w skład wspomnianej Komisji wejść ludzie świeccy posiadający pozostałe przymioty.

Świeccy przez swój różnorodny udział w misji nauczania, czy to przez głoszenie Słowa Bożego, katechizację, czy przez wykonywanie zadań w szkole przygotowują grunt łasce Bożej, a więc uświęceniu.

II. UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI UŚWIĘCANIA

Świeccy, zgodnie z nakazem Pisma św.: "Świętymi bądźcie, bo i ja jestem święty" (1 P 1, 16), mają dążyć do zdobycia świętości i pomagać innym w uświęcaniu. Zatem uświęcenie siebie, uświęcenie innych oraz uświęcenia świata jest ich zadaniem. Misja uświęcania ludzi i świata powierzona Kościołowi, nie jest możliwa do zrealizowania bez uczestnictwa świeckich. Świeccy swoją misją uświęcania spełniają m. in. przez dostępny im udział w kulcie liturgicznym, a zwłaszcza przez udział w Eucharystii, przez przyjmowanie, a czasem udzielanie sakramentów świętych, przez modlitwę oraz przez uczestnictwo w innych środkach uświęcenia.

Uświęcenie przez sakramenty święte.

Zespół konsultantów zajmujący się problematyką świeckich, w początkowej fazie swojej działalności, dostrzegł potrzebę sformułowania prawa świeckich do otrzymywania dóbr duchowych Kościoła, zwłaszcza sakramentów świętych oraz ich prawa do aktywnego uczestnictwa w czynnościach liturgicznych³⁹. Idea ta została skonkretyzowana w schemacie *O Ludzie Bożym*, w rozdziale: *O obowiązkach i prawach wiernych świeckich*, gdzie zaproponowano normę przyznającą świeckim mężczyznom udzielania na sposób stały posługi lektora i akolity, zaś zarówno

³⁶ *Il laico catholico testimone della fede nella scuola*, Roma 1982, s. 1—39.

³⁷ *Tamże*, s. 21.

³⁸ „L'Osservatore Romano”, (wyd. polskie) 1982, nr 10, s. 15.

³⁹ „Communicationes 2 (1970) s. 92.

mężczyźni jak i kobiety mogli być wyznaczeni czasowo do pełnienia funkcji lektora, a na sposób stały funkcji komentatora lub kantora. W pewnych wypadkach mogą świeccy przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu i rozdzielać Komunię św.⁴⁰ Dyskusja nad powyższą propozycją prowadzona 16 maja 1980 r. nie zakwestionowała jej strony merytorycznej, wprowadzając jedynie zmiany mające na celu jaśniejsze wyrażenie myśli i pominięcie zbędnych wyrazów⁴¹. Sugestie te uwzględniono redagując schemat Kodeksu z 1980 r., który proponuje w § 1 przyznać świeckim — mężczyznom, posiadającym przymioty określone przez Konferencję Biskupią prawa otrzymywania na sposób stały posługi lektora i akolity. Drugi paragraf omawianego kanonu przyznaje wszystkim świeckim czasowe wypełnianie funkcji lektora lub stałe wypełnianie funkcji kantora albo komentatora względnie innych podobnych funkcji. Trzeci paragraf przewiduje sytuacje wyjątkowe, w których świeccy mogą przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu i rozdzielać Komunię św.⁴² Podczas dalszej dyskusji normy omawianego kanonu proponowano zmienić dość istotnie, np. w § 1 w wyrażeniu *virī laici* opuścić *virī*, a w § 3 do wymienionych posług dołączyć inne, mianowicie *exequiis praeesse et quaedam sacramentalia administrare*⁴³. Jednak Papieska Komisja nie wprowadziła do omawianego kanonu żadnych istotnych zmian treściowych ograniczając się jedynie do poprawek stylistycznych oraz precyzyjniejszego wyrażenia jego treści. W tym duchu poprawiony kanon znajduje się w schemacie Kodeksu z 1982 r.⁴⁴ Ostateczna wersja omawianego kanonu w nowym Kodeksie wprowadza tylko zmianę w drugiej części drugiego paragrafu⁴⁵ i brzmi w ten sposób: „§ 1 Mężczyźni świeccy, posiadający wiek i przymioty określone zarządzeniem Konferencji Biskupiej, mogą być przepisaniem obrzędem liturgicznym, ustanawiani do wykonywania na sposób stały posług lektora i akolity. Udzielenie jednak tych posług nie daje im prawa do utrzymania czy wynagrodzenia ze strony Kościoła. § 2. Świeccy mogą być czasowo wyznaczeni do pełnienia funkcji lektora w czynnościach liturgicznych. Podobnie wszyscy świeccy mogą wykonywać funkcję komentatora, kantora lub inne zgodnie z przepisami prawa. § 3. Gdzie to zaleca konieczność Kościoła, gdy brakuje szafarzy, mogą świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, wykonywać w ich zastępstwie pewne funkcje, mianowicie głosić Słowo Boże, przewodniczyć modlitwom litur-

⁴⁰ Schema „*De Populo Dei*”, kan. 529.

⁴¹ „*Communicationes*”, 13 (1981) s. 320—321.

⁴² Schema *CIC*, 1980, kan. 275.

⁴³ „*Communicationes*”, 14 (1982) s. 177—178.

⁴⁴ Schema *novissimum*, kan. 230.

⁴⁵ Zamiast: „*Item omnes laici facultate gaudent fungendi muneribus commentatoris aliisque ad normam iuris*” wprowadzono „*Item omnes laici muneribus commentatoris, cantoribus aliisque ad normam iuris fungi possunt*” (kan. 230, § 2).

gicznym, udzielać chrztu i rozdzielać Komunię św. zgodnie z przepisami prawa”⁴⁶.

Szerzej o udziale świeckich w posłudze uświęcania mówił schemat *O sakramentach świętych*, rozesłany w 1975 r. do organów konsultacyjnych. Mówił on, nie tylko ogólnie o prawie i obowiązku wszystkich wiernych należytego korzystania z sakramentów świętych, ale również konkretnie proponował możliwości w ich udzielaniu przez świeckich⁴⁷. Świecki katechista mógłby udzielić sakramentu chrztu w wypadku nieobecności albo przeszkodzenia kapłana lub diakona, w wypadku konieczności każdy człowiek⁴⁸. Schemat wyraźnie akcentuje, że szafarzem Ofiary Eucharystycznej może być tylko kapłan ważnie wyświęcony⁴⁹, a więc świecki nie może nim być w żadnym wypadku. Natomiast schemat proponuje, aby świeccy byli nadzwyczajnymi szafarzami Komunii św., w pewnych określonych okolicznościach, także udzielanej na sposób Wiatyku⁵⁰. Akolita może dokonać, w wyjątkowych okolicznościach, wystawienia i schowania Najświętszego Sakramentu, bez udzielania błogosławieństwa, zgodnie z przepisami wydanymi przez ordynariusza⁵¹. W toku prac Papieskiej Komisji, uwzględniając dezyderaty przesłane przez organa konsultacyjne, przytoczone propozycje uległy znacznym zmianom. Jeśli chodzi o nadzwyczajnego szafarza chrztu, to sugerowano wymienić oprócz katechisty, akolitę i lektora, zezwalając im na udzielanie chrztu w skróconej formie⁵². Natomiast w schemacie Kodeksu z 1980 r. w dalszym ciągu jako nadzwyczajnego szafarza chrztu (nie używając tego określenia) wymienia się katechistę i innych wyznaczonych przez ordynariusza miejsca, a w wypadku konieczności jakiegokolwiek człowieka posiadającego odpowiednią intencję⁵³. Normę tę bez zmian powtarza schemat Kodeksu z 1982 roku⁵⁴. Nowy Kodeks powstanawia: „W razie nieobecności lub przeszkodzenia szafarza zwyczajnego, chrztu godziwie udziela katechista albo inna osoba wyznaczona do tej funkcji przez ordynariusza miejsca, a w wypadku konieczności każdy człowiek mający właściwą intencję”⁵⁵.

Zespół zajmujący się sakramentami świętymi w czasie dyskusji od

⁴⁶ OKPK, kan. 230.

⁴⁷ *Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de sacramentis recognoscitur* (= *Schema „De sacramentis”*), 1975, kan. 1.

⁴⁸ *Schema „De sacramentis”*, kan. 10, § 2.

⁴⁹ *Tamże*, kan. 62, § 1.

⁵⁰ „Extraordinarius sacrae communionis minister, in casibus nempe in quibus necessitas pastoralis id requirat, est acolythus necnon servatis loci ordinarii praescriptis, alius christifidelis” (*tamże*, kan. 70, § 2).

⁵¹ *Tamże*, kan. 107, § 3.

⁵² „Communicationes” 13 (1981) s. 220.

⁵³ *Schema CIC*, kan. 815 § 2.

⁵⁴ *Schema novissimum*, kan. 861 § 2.

⁵⁵ OKPK, kan. 861, § 2.

12—21 kwietnia 1978 r. potwierdził normę, że jedynym szafarzem Ofiary Eucharystycznej jest kapłan ważnie wyświęcony, jak również uznał za wskazane uzupełnić normy o szafarzu Eucharystii z zastrzeżeniem, że w Celebracji Eucharystycznej diakonom i świeckim nie wolno spełniać funkcji i odmawiać modlitw zarezerwowanych kapłanowi, w tym zwłaszcza modlitwy eucharystycznej⁵⁶. Również wspomniany zespół poczynił pewne uwagi w sprawie nadzwyczajnego szafarza Komunii św., sugerując dokładniejsze określenie wypadku, kiedy świeccy mogą udzielać Komunii św.⁵⁷ Rezultatem powyższych sugestii były normy, zawarte w schemacie Kodeksu z 1980 roku, w artykule *De Sanctissimae Eucharistiae ministro*. Mówią one, że spełnianie Ofiary Eucharystycznej przysługuje tylko kapłanowi ważnie wyświęconemu. Zabrania diakonom i świeckim odmawiać modlitw zastrzeżonych kapłanowi, a przede wszystkim modlitwy eucharystycznej, jak również spełniać funkcji jemu właściwych. Nadzwyczajnym szafarzem Komunii świętej w wypadku konieczności lub korzyści duszpasterskiej jest akolita oraz wierny wyznaczony do tej funkcji zgodnie z przepisami prawa. Nadzwyczajny szafarz może również w wypadku wyjątkowym udzielić Komunii św. na sposób Wiatyku i dokonać wystawienia Najświętszego Sakramentu bez błogosławieństwa⁵⁸. Do powyższych norm poprawiony schemat Kodeksu z 1982 r. nie wprowadził żadnych zmian treściowych⁵⁹. Nowy Kodeks zaś akceptował je⁶⁰, z tym, że podając normę o nadzwyczajnym szafarzu Komunii św. nie wymienił okoliczności, w których mogą oni udzielać Komunii św., tylko odwołuje się do wcześniejszego kanonu mówiącego w jakich warunkach świeccy mogą udzielać Komunii św. Norma podana przez nowy Kodeks jest następująca: „Szafarzem nadzwyczajnym Komunii św. jest akolita oraz inny wierny, wyznaczony zgodnie z przepisem kanonu 230 § 3”⁶¹. W sprawie szafarza wystawienia Najświętszego Sakramentu Kodeks postanawia: „Szafarzem wystawienia Najświętszego Sakramentu i błogosławieństwa eucharystycznego jest kapłan lub diakon. W szczególnych okolicznościach, szafarzem tylko wystawienia i schowania bez możliwości udzielania błogosławieństwa jest akolita, szafarz nadzwyczajny Komunii św., ewentualnie ktoś inny wyznaczony przez ordynariusza miejsca z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego”⁶².

Zespół konsultorów zajmujący się prawem małżeńskim w czasie dyskusji prowadzonej nad formą prawną małżeństwa dnia 17 października

⁵⁶ „Communicaciones” 13 (1981) s. 238, 242—243.

⁵⁷ *Tamże*, s. 244—245.

⁵⁸ *Schema CIC*, kan. 854 § 1, 860, 863, § 2, 864, §1, 892, § 3.

⁵⁹ *Schema novissimum*, kan. 899, § 1, 906, 909, § 2, 910, § 2, 938 § 3.

⁶⁰ *OKPK*, kan. 900 § 1, 907, 911, § 2.

⁶¹ *Tamże*, kan. 910, § 2.

⁶² *Tamże*, kan. 943.

1977 r. rozważał sprawę przyznania świeckim prawa asystowania przy zawieraniu małżeństwa, w charakterze świadków urzędowych⁶³. Sugestia ta została uwzględniona przez Papieską Komisję, która wprowadziła do schematu Kodeksu z 1980 r. następującą propozycję: „§ 1. Tam, gdzie brakuje kapłanów i diakonów, może biskup diecezjalny, jeśli przychylną w tej sprawie wyraziła opinia Konferencja Biskupia, delegować świeckich do asystowania przy zawieraniu małżeństw, uzyskawszy zgodę Stolicy Apostolskiej. § 2. Spośród świeckich należy wybrać takiego, który by potrafił przygotować narzeczonych i należycie odprawić liturgię zawierania małżeństwa”⁶⁴. Norma ta została potwierdzona przez schemat Kodeksu z 1982 roku⁶⁵ i bez zmian weszła do nowego Kodeksu⁶⁶.

Zespół konsultorów zajmujący się „miejscami i czasami świętymi”, na zebraniu 7 grudnia 1979 r. rozważając sposoby święcenia dnia świętego, zwrócił uwagę na sytuację, kiedy wierni z powodu braku kapłanów nie będą mogli uczestniczyć we Mszy św. Podano pewne sugestie dotyczące uczestniczenia wiernych w liturgii Słowa Bożego pod przewodnictwem świeckich, jak również na rolę, jaką w tym wypadku może spełnić rodzina⁶⁷. Sugestie te nie zostały wzięte początkowo pod uwagę przez Papieską Komisję, toteż nie ma na ten temat wzmianki ani w schemacie z 1980, ani z 1982 roku. Dopiero w ostatecznej wersji nowego Kodeksu wprowadzono następującą normę: „Jeśli nie ma świętego szafarza albo na skutek innej poważnej przyczyny nie można uczestniczyć w Eucharystii, bardzo zaleca się, ażeby wierni brali udział w liturgii Słowa, gdy jest ona odprawiana w kościele parafialnym lub innym miejscu świętym, zgodnie z przepisami wydanymi przez biskupa diecezjalnego, albo poświęcili czas na modlitwę osobistą lub w rodzinie, względnie w zespołach obejmujących kilka rodzin”⁶⁸.

Trzeba zaznaczyć, że przepisy nowego Kodeksu nie tylko ogólnie stwierdzają, iż świeccy mają prawo do uświęcenia korzystając z dóbr duchowych Kościoła, zwłaszcza z sakramentów świętych⁶⁹, lecz także szczegółowo wymieniają wypadki, kiedy świeccy uczestniczą w szafarstwie sakramentów świętych uświęcając siebie i innych. Przepisy te nie podważają wielowiekowej praktyki Kościoła, że zasadniczo szafarstwo sakramentów (wyjąwszy sakrament małżeństwa) należy do tych, którzy zostali naznaczeni kapłaństwem służebnym, a świeccy funkcję uświęcania

⁶³ „*Communicationes*”, 10 (1978) s. 88–89.

⁶⁴ *Schemat CIC*, kan. 1066.

⁶⁵ *Schema novissimum*, kan. 1112.

⁶⁶ *OKPK*, kan. 1112.

⁶⁷ „*Communicationes*” 12 (1980) s. 361.

⁶⁸ *OKPK*, kan. 1248, § 2.

⁶⁹ *Tamże*, kan. 213.

spełniają przede wszystkim przyjmując sakramenty z należyтым usposobieniem, jak również uczestniczą w innych aktach kultu Bożego.

Inne środki uświęcania.

Nowy Kodeks wymienia wiele aktów kultu Bożego, w których uczestniczą wszyscy wierni. Na szczególną uwagę zasługuje udział świeckich w takich czynnościach jak udzielanie sakramentaliów, modlitwa brewiarzowa i odprawianie pogrzebów katolickich.

Schemat *De locis et temporibus sacris deque cultu divino* z 1977 r. nie zamieścił kanonów o sakramentaliach i liturgii godzin. Dyskusja zespołu konsultorów zajmujących się tym zagadnieniem prowadzona w lutym 1980 r. zwróciła uwagę na potrzebę przerehabilitacji układu schematu. Podkreślono także potrzebę wprowadzenia norm o sakramentaliach⁷⁰. Propozycje te uwzględniła Papieska Komisja umieszczając w schemacie Kodeksu z 1980 r. w księdze IV *De Ecclesiae munere sanctificandi* część drugą pt. *De ceteris actibus cultus divini*. Pierwszy tytuł tejże części zawiera normy o sakramentaliach. Proponowana norma o szafarzu sakramentaliów brzmi: „Szafarzem sakramentaliów jest duchowny posiadający odpowiednią władzę i nie wykluczony przez prawo. Zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych, niektórych sakramentaliów mogą za zezwoleniem ordynariusza udzielać także świeccy posiadający odpowiednie przymioty”⁷¹.

Normę tę powtarza poprawiony schemat z 1982 r. uzupełniając wyrażenie „za zezwoleniem ordynariusza” słowem „miejsca” (*de iudicio loci ordinarii*)⁷². Schemat ten wprowadza także tytuł *De liturgia horarum*. Proponuje w nim normę, która zobowiązuje duchownych do odmawiania liturgii godzin zgodnie z wymaganiami kanonu zawartego w rozdziale: *O obowiązkach i prawach duchownych, członków instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego* zgodnie z własnymi konstytucjami. Natomiast świeckich gorąco zaprasza się do uczestnictwa w liturgii godzin, która jest działaniem całego Kościoła⁷³. Ostateczna wersja nowego Kodeksu podaje następującą normę o szafarzu sakramentaliów: „Szafarzem sakramentaliów jest duchowny wyposażony w odpowiednią władzę. Zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych, niektórych sakramentaliów mogą za zezwoleniem ordynariusza miejsca udzielać także świeccy posiadający odpowiednie przymioty”⁷⁴. Nowy Kodeks zawiera również normę zachęcającą świeckich do odmawiania liturgii godzin: „Ponieważ

⁷⁰ „Communications” 12 (1980) s. 384—387.

⁷¹ *Schema CIC*, kan. 1122.

⁷² *Schema novissimum*, kan. 1168.

⁷³ *Schema novissimum*, 1982, kan. 1174.

⁷⁴ *OKPK*, kan. 1168.

liturgia godzin jest czynnością Kościoła, do uczestnictwa w niej usilnie zachęca się, zależnie od okoliczności, pozostałych wiernych (świeckich)"⁷⁵.

Zarówno projekty jak i nowy Kodeks nie mówią wyraźnie, że świecki może odprawiać pogrzeby. Uznano to bowiem za sprawę liturgiczną. Jest tylko podana zasada, że ogólnie rzecz biorąc, pogrzeb powinien być odprawiony we własnej parafii zmarłego⁷⁶. Kodeks przewiduje takie sytuacje, kiedy z powodu braku kapłana a nawet diakona, biskup powierzy troskę o parafię osobom świeckim⁷⁷. W takiej sytuacji można przypuszczać, iż świecki będzie przewodniczył obrzędowi pogrzebowym, w formie podanej przez Konferencję Biskupią i własnego biskupa (por. Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, s. 17, n. 19).

Nowy Kodeks zgodnie z ogólnym założeniem stanowiącym, iż świeccy mają udział w posłudze uświęcającej, że w ten sposób realizują swoje kapłaństwo wspólne⁷⁸, daje im wiele możliwości uczestnictwa w aktach kultu Bożego, by w ten sposób realizowali swoje powołanie chrześcijańskie, które jest wezwaniem do świętości. Udział świeckich w misji uświęcania łączy się z ich udziałem w misji pasterskiej.

III. UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI PASTERSKIEJ

Nowy Kodeks nie posiada odrębnej księgi o posłudze pasterskiej Kościoła. Tym niemniej po całym Kodeksie rozsiane są normy mówiące o sprawowaniu tejże posługi w Kościele. Uczestniczą w niej również świeccy, którym prawo zezwala na otrzymywanie urzędów kościelnych, na publiczne wypowiedanie swego zdania i opinii, na udzielanie rad hierarchii. Świeccy mogą uczestniczyć w różnych kościelnych organach doradczych i komisjach, a nawet ich obecność tam wielokrotnie jest szczególnie zalecana. Świeccy mogą także zaznaczyć swoją działalność prawnotwórczą przez udział w tworzeniu zwyczajów prawnych, jak i przez udział w synodach.

Udział świeckich w kościelnej władzy rządzenia i ich działalność prawnotwórcza.

Świeccy na swój sposób biorą udział w kościelnej władzy ustawodawczej, która jest częścią władzy rządzenia. Toteż zanim przejdziemy do konkretnych sposobów uczestnictwa świeckich we władzy ustawodawczej, rozważmy ich udział we władzy jurysdykcyjnej.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zostrzegł posiadanie władzy

⁷⁵ *Tamże*, kan. 1174, § 2.

⁷⁶ *Tamże*, kan. 1177, § 1.

⁷⁷ *Tamże*, kan. 517, § 2.

⁷⁸ Por. *tamże*, kan. 834—836.

jurysdykcyjnej tylko duchownym⁷⁹. Norma ta jednak z biegiem czasu nie była konsekwentnie przestrzegana zwłaszcza w okresie posoborowym, kiedy to najwyższa władza w Kościele przyznawała świeckim w różnych aktach prawodawczych, możliwość wykonywania urzędów wymagających posiadania jurysdykcji. Nic też dziwnego, że problem uczestnictwa świeckich w jurysdykcji kościelnej stał się przedmiotem zainteresowania Papieskiej Komisji Odnowy KPK. Projekt Fundamentalnego Prawa Kościoła z 1969 r. w artykule *De Ecclesiae munere regendi* stwierdza, iż świeccy, którzy przez sakrament chrztu we właściwy sobie sposób stali się uczestnikami posług Chrystusa, są powołani, aby biskupom świadczyć pomoc w kierowaniu ludem, przez wypełnianie powierzonych im funkcji, które są zdadni wypełnić. Muszą oni być kompetentni i należycie przygotowani⁸⁰. Przytoczona norma została powtórzona w schemacie prawa fundamentalnego z 1970 roku⁸¹. Podczas dyskusji nad zagadnieniem wykonywania posługi pasterzowania w Kościele, w dniach od 23 do 27 lutego 1976 r., prowadzonej przez zespół specjalny, postawiono pytanie: „Czy władza ustawodawcza i sądownicza może być powierzona świeckim?” Za przyznaniem jej świeckim przytaczano takie racje, jak fakt powierzenia im przez motu proprio Pawła VI *Causas matrimoniales*, możliwości wypełniania funkcji sędziów kościelnych. Powoływano się również na ten fakt historyczny, że przez wiele wieków opatki piastowały władzę jurysdykcyjną. Odwoływano się także do numeru 33 konstytucji dogmatycznej „*Lumen gentium*” nauczającego: „Świeccy ponadto zdadni są do tego, aby hierarchia przybierała ich do pomocy w wykonywaniu pewnych zadań kościelnych służących celowi duchowemu”. Trudności jednak nie rozwiązano, tylko postanowiono ją przedłożyć do rozstrzygnięcia Kongregacji Doktryny Wiary⁸². Na tej samej sesji konsultorzy zajęli stanowisko, że świeccy są powołani, aby pomagać biskupom w kierowaniu Ludem Bożym. Toteż w tym celu, zgodnie z przepisami prawa mogą otrzymywać różne urzędy. Zaznaczono jednak, że propozycja ta pozostaje tymczasowo, do chwili rozstrzygnięcia przez Kongregację Doktryny Wiary problemu możliwości posiadania przez świeckich jurysdykcji kościelnej⁸³. Problem ten był rozważany następnie w dniach od 7 do 12 stycznia 1980 r. przez zespół zajmujący się fundamentalnym prawem Kościoła. Tym razem także konsultorzy potwierdzili proponowaną normę o udziale świeckich w kierowaniu Ludem Bożym, spełnianym przez biskupa⁸⁴. Proponowany kanon nie używa określenia władza jurysdyk-

⁷⁹ Por. kan. 118.

⁸⁰ *Schema LEF*, 1969, kan. 82.

⁸¹ *Schema LEF*, 1970, kan. 83.

⁸² „*Communicationes*” 9 (1977) s. 288.

⁸³ *Tamże*, s. 293.

⁸⁴ „*Christifideles laici quoque ratione baptismatis sui vocantur ut episcopis*

cyjna, nie mniej jednak jego sens, jak również prowadzona na ten temat dyskusja, wskazują na to, iż przyznaje on świeckim uczestnictwo we władzy jurysdykcyjnej biskupa. Do omawianego zagadnienia nawiązał schemat *O normach generalnych* z 1977 r. stwierdzając, iż zdolność do otrzymania władzy rządzenia w Kościele posiadają ci, którzy przyjęli święcenia. W wykonywaniu tej władzy, o ile jednak nie opiera się ona na święceniach, mogą mieć udział ci, którzy nie posiadają święceń, jeśli w poszczególnych wypadkach zostanie im udzielona przez najwyższą władzę w Kościele⁸⁵. Kanon ten został zmieniony w schemacie nowego Kodeksu z 1980 r. i brzmiał następująco: „Do uczestnictwa we władzy rządzenia, która jest w Kościele z ustanowienia Bożego i nazwana jest również władzą jurysdykcyjną, zgodnie z przepisami prawa, zdolni są ci, którzy otrzymali święcenia. W wykonywaniu tej władzy — o ile jednak nie opiera się na święceniach — mogą mieć udział również wierni świeccy, jeśli w poszczególnych sprawach udzieliła im tego najwyższa władza w Kościele”⁸⁶. Propozycja ta spotkała się z zastrzeżeniami Ojców Papieskiej Komisji. Zastrzeżenia i trudności pod adresem omawianego kanonu dotyczyły przede wszystkim przyznania jurysdykcji świeckim. Szczególnie skrytykowano wyrażenie: „... o ile jednak nie opiera się ona na święceniach” (quatenus eodem ordine sacro non innititur). Stwierdzono, iż jest ono sprzeczne w sobie, oraz że wszelka władza jurysdykcyjna opiera się na święceniach, gdyż zgodnie z nauką Soboru Watykańskiego II w Kościele istnieje jedyna władza święta (unica potestas sacra). Były głosy mówiące, iż przyznanie świeckim władzy jurysdykcyjnej jest obce nauce Soboru Watykańskiego II, a przyznanie świeckim uprawnień sędziowskich w sprawach małżeńskich przez motu proprio *Causas matrimoniales* jest sprzeczne z doktryną Soboru Watykańskiego II. Również postulowano znieść kanon 1373 znajdujący się w schemacie a przyznający świeckim możliwość pełnienia urzędu sędziego. Oprócz tych głosów były także inne, wprost przeciwne, proponujące, aby świeckim mogła udzielać jurysdykcji nie tylko Stolica Apostolska, ale także Konferencje Biskupie i biskupi diecezjalni. Następnie, aby jurysdykcji udzielać zarówno mężczyznom jak i kobietom⁸⁷. W poprawionym schemacie Kodeksu omawiana norma zostaje zmieniona w ten sposób, że opuszczono wyrażenie „o ile nie opiera się ona (władza jurysdykcyjna) na święceniach”⁸⁸. Dalszej

in populo regendo praestent operam, variaque implere valent officia, quae debita competentia et praestantia si gaudeant, christifidelibus laicis ad normam iuris committi possunt” (kan. 81, „*Communicationes*” 13, 1981, s. 78).

⁸⁵ *Schema canonum libri I „de normis generalibus”*, Typis Polyglottis Vaticanis 1977, kan. 96.

⁸⁶ *Schema CIC*, kan. 126.

⁸⁷ Por. „*Communicationes*”, 14 (1982) s. 146—149.

⁸⁸ „*Potestatis regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, habiles*

zmianie uległ omawiany kanon w nowym Kodeksie, mianowicie jego druga część mówiąca o możliwości udziału świeckich w jurysdykcji została przekształcona w § 2 stwierdzający, że mogą oni, zgodnie z prawem, współpracować w wykonywaniu władzy jurysdykcyjnej⁸⁹. Pierwsza zaś część kanonu mówiąca o posiadaniu jurysdykcji przez duchownych pozostaje bez zmian. Toteż kanon ten brzmi następująco: „Ci, którzy otrzymali święcenia, zdolni są do uczestniczenia — zgodnie z przepisami prawa — we władzy rządzenia, która jest w Kościele z ustanowienia Bożego i nazywana jest również władzą jurysdykcji (§ 1). W wykonywaniu tej władzy mogą współpracować wierni świeccy, zgodnie z przepisem prawa” (§ 2)⁹⁰. Zatem w ostatecznym brzmieniu, norma o jurysdykcji dla świeckich uległa zmianie. Wyrażenie „świeccy mogą mieć udział w wykonywaniu jurysdykcji” zastąpiono określeniem „mogą współpracować”. Zastąpiono również zastrzeżenie, że tylko najwyższa władza w Kościele może zezwalać w poszczególnych wypadkach na udział świeckich w wykonywaniu jurysdykcji, ogólnym określeniem „zgodnie z prawem” (ad normam iuris). Powyższy kanon trzeba brać w kontekście norm zawartych w Kodeksie, a zwłaszcza w zestawieniu z kanonem mówiącym, iż tylko duchowni mogą otrzymywać urzędy, do których wykonywania wymagana jest władza święceń, albo władza kościelnego rządzenia⁹¹, jak również kanonem zezwalającym świeckim sprawować urząd sędziego kościelnego⁹².

Wydaje się, że zagadnienie dostępu świeckich do jurysdykcji kościelnej nie zostało ostatecznie rozwiązane przez nowy Kodeks Prawa Kanonicznego jasno i ostatecznie. Właściwie nie daje on zdecydowanej odpowiedzi na pytanie: czy świeccy posiadają kościelną władzę jurysdykcyjną, a jeśli tak, to w jakich okolicznościach. Stąd trzeba powiedzieć, że problem jurysdykcji dla świeckich pozostaje nadal otwarty. Nawiązując do wspomnianej wyżej dyskusji nad omawianym kanonem, nie można się zgodzić z opinią sugerującą, jakoby przyznanie świeckim możliwości udziału w kościelnej władzy jurysdykcyjnej było sprzeczne z nauczaniem konstytucji dogmatycznej „Lumen gentium”. Przeciwnie, zasady tam wyłożone, a zwłaszcza nauka o godności i odpowiedzialności świeckich, wskazują na coś innego, aczkolwiek brak wyraźnej wypowiedzi na ten temat. Nie ulega wątpliwości, że nauczanie soborowe wskazuje na jedność świętej władzy w Kościele. Kodeks chcąc zachować tę zasadę jedności pominął znajdujące się w projektach stwierdzenie o władzy

sunt qui ordine sunt insigniti; in exercitio eiusdem potestatis, christifideles laici tamen eam partem habere possunt, quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsis concedit” (kan. 129, *Schema novissimum*, 1982).

⁸⁹ „In exercitio eiusdem potestatis, christifideles laici ad normam iuris cooperari possunt” (Kan. 129, § 2, OKPK).

⁹⁰ *Tamże*, kan. 129.

⁹¹ OKPK, kan. 274 § 1.

⁹² *Tamże*, kan. 1421 § 2.

jurysdykcyjnej, która nie wynika ze święceń. Jeśli nie istnieje władza jurysdykcyjna nie związana ze święceniami, to wówczas świeccy nie posiadający przecież święceń nie mogliby jej posiadać. Zachodzi jednak pytanie: czy zasady jedności władzy świętej w Kościele nie można by szukać gdzie indziej? Cenne uwagi na ten temat podaje J. Beyer w artykule: *De natura potestatis regiminis seu iurisdictionis recte in codice renovato enuntianda*⁹³. Między innymi wskazuje on na to, że jedność władzy świętej można uzasadnić tym, że pochodzi ona z jednego źródła, jakim jest Chrystus, który przekazuje władzę zarówno drogą sakramentalną jak i drogą posłania⁹⁴.

Naturę władzy kościelnej rozważa także A. M. Stickler w artykule *De potestatis sacrae natura et origine*, w którym staje na stanowisku, że biskup Rzymu może delegować świeckim władzę jurysdykcyjną⁹⁵. Wydaje się, że świeckim nie można odmówić udziału w kościelnej władzy jurysdykcyjnej, jak również nie można im przyznać wykonywania jurysdykcji we własnym imieniu. Przeto zwyczajnym podmiotem władzy jurysdykcyjnej w Kościele są ci, którzy otrzymali święcenia, a świeccy otrzymują tylko w niej udział, to znaczy jeśli najwyższa władza w Kościele uzna za potrzebne, to wówczas określając warunki powoła ich do współpracy w spełnianiu zadań kościelnych wymagających jurysdykcji. Toteż świeccy mogliby posiadać jurysdykcję delegowaną przez prawo powszechne lub przez najwyższą władzę w Kościele upoważniającą ich do współpracy z hierarchią w wykonywaniu jurysdykcji. Zatem wyrażenie kanonu 129 nowego Kodeksu, mówiące o możliwości współpracy świeckich w wykonywaniu jurysdykcji należy uznać jako bardzo szczęśliwe, przeciwnie wyrażenie kanonu 274 mówiącego, że tylko duchowni mogą otrzymywać urzędy wymagające jurysdykcji, jako niezbyt doprecyzowane. Podstawy, dzięki której świeccy ochrzczeni (bo o takich ciągle mowa), posiadają zdolność do współpracy w wykonywaniu jurysdykcji, można się dopartywać w ich realnym uczestnictwie w kapłaństwie wspólnym.

Przykładem współpracy świeckich w działalności jurysdykcyjnej hierarchii jest ich pomocnicza rola w działalności prawotwórczej, przejawiająca się w tworzeniu zwyczajów prawnych i udziale w synodach. Tworzenie prawa zwyczajowego wskazuje na udział całej wspólnoty wierznych w kształtowaniu prawa, podobnie zaangażowanie wiernych świeckich w posoborowy typ synodów duszpasterskich.

Projekt I księgi O normach generalnych zasadniczo powtórzył dotychczasowe przepisy odnoszące się do tworzenia prawa zwyczajowego,

⁹³ „Periodica de re morali canonica liturgica”, 71 (1982) s. 93—145.

⁹⁴ Por. *Tamże*, s. 136—140.

⁹⁵ *Tamże*, s. 88—89.

jedynie tylko obniżył wymagany okres zadawnienia do lat 20 oraz przy zwyczajach przeciwnych prawu wymaga zamiaru zobowiązania się ze strony społeczności⁹⁶. Schemat Kodeksu z 1980 r. do norm dotyczących zwyczajów prawnych wprowadził jedynie zmiany stylistyczne i nie zmieniające treści uściślenia⁹⁷. Po otrzymaniu schematu z 1980 r. przez poszerzoną Papieską Komisję Odnowy KPK wniesione zostały pewne zastrzeżenia dotyczące norm o zwyczajach. Między innymi postulowano, aby czas tworzenia zwyczajów przeciwnych prawu wydłużyć do lat 40⁹⁸. W poprawionym schemacie Kodeksu z 1982 r. wprowadzono zmianę wydłużającą czas tworzenia zwyczajów przeciwnych prawu i „obok prawa” do lat 30⁹⁹. Nowy Kodeks potwierdza normy o zwyczajach prawnych zawarte w poprzednim schemacie¹⁰⁰.

Tworzenie przez wspólnotę wiernych zwyczajów prawnych, zwłaszcza zgodnych z prawem ma ogromne znaczenie dla działalności ustawodawczej, bowiem jest najlepszym tłumaczeniem prawa (kan. 27, OKPK) i poparciem dla ustawodawcy. Jest więc rzeczywiście współpracą z działalnością prawotwórczą ustawodawcy.

Wyrażona przez Sobór Watykański II idea o ożywieniu działalności synodalnej w Kościele znalazła swe odzwierciedlenie w pracach Papieskiej Komisji Odnowy KPK. Jako jeden ze sposobów nadania synodom nowej żywotności uznano zaangażowanie świeckich w pracach synodów. Schemat o Ludzie Bożym w artykule *De concillis particularibus* proponuje, aby w synodach partykularnych, a więc regionalnych oraz prowincjonalnych, uczestniczyli z głosem doradczym także wierni świeccy, mężczyźni i kobiety¹⁰¹. Również z głosem doradczym na synodach partykularnych winni uczestniczyć rektorzy katolickich uniwersytetów, dziekani wydziałów teologicznych i prawa kanonicznego¹⁰². Wiadomo, że te funkcje mogą spełniać świeccy. Ponadto na synody prowincjalne należy zaprosić przedstawicieli diecezjalnej Rady Duszpasterskiej z każdej diecezji, która uczestniczy w synodzie prowincji¹⁰³. Tenże schemat w artykule *De synodo dioeciesana* proponuje, aby na synod diecezjalny zostali wezwani wierni świeccy, mężczyźni i kobiety jako delegaci Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej, wybrani przez Radę w liczbie i w sposób określony przez biskupa; tam gdzie nie ma Rady, biskup winien wyznaczyć niektórych świeckich¹⁰⁴.

⁹⁶ Por. „Communicaciones” 3 (1971) s. 86—87; *Schema „De normis generalibus”*, 1977, kan. 24—29.

⁹⁷ *Schema CIC*, kan. 23—28.

⁹⁸ „Communicaciones” 14 (1982) s. 135—136.

⁹⁹ *Schema novissimum*, kan. 26.

¹⁰⁰ OKPK, kan. 23—28.

¹⁰¹ *Schema „De Populo Dei”*, 1977, kan. 193, § 4.

¹⁰² *Tamże*, kan. 193, § 3, n. 3.

¹⁰³ *Tamże*, kan. 193, § 5.

¹⁰⁴ *Tamże*, kan. 273, § 1, n. 4.

Oprócz tego biskup może wezwać innych wiernych świeckich¹⁰⁵. Świeccy mogą wejść również w skład Komisji przygotowujących przedmiot obrad synodalnych¹⁰⁶. Proponowany kanon o uczestnikach synodów partykularnych był dyskutowany 15 lutego 1980 roku. Dyskutanci nie mieli do niego większych zastrzeżeń¹⁰⁷. Podobnie przedstawiała się dyskusja z 15 marca 1980 r. nad kanonem *O uczestnikach synodu diecezjalnego*¹⁰⁸. Schemat Kodeksu z 1980 r. powtarza z niewielkimi zmianami propozycje dotyczące udziału świeckich w synodach partykularnych¹⁰⁹. Zaś w kanonie *O udziale świeckich w synodzie diecezjalnym* wprowadza zmianę. Mianowicie w poprzednim schemacie była pewna niekonsekwencja polegająca na tym, że biskupowi przyznano możliwość udzielenia uczestnikom synodu diecezjalnego zarówno duchownym jak i świeckim głosu — nie tylko doradczego¹¹⁰. Schemat z 1980 r. pomija tę wzmiankę¹¹¹. W uwagach do schematu Kodeksu z 1980 r. sugerowano, aby zachować pewne proporcje świeckich i duchownych uczestników synodu partykularnych i diecezjalnych¹¹² oraz aby pozostawić biskupom swobodę w sposobie przygotowywania synodów diecezjalnych i znieść kanon o komisjach przygotowawczych¹¹³. Sugestie te uwzględnia poprawiony schemat Kodeksu, który mówi, że na synody partykularne mogą być wezwani kapłani i inni wierni w ten sposób, by ich liczba nie przewyższała połowy tych, którzy powinni być wezwani¹¹⁴. W wypadku synodów diecezjalnych schemat nie określa proporcji świeckich do duchownych, aczkolwiek zobowiązuje biskupa, iż pewną przez siebie określoną ilość świeckich wiernien wezwać¹¹⁵. Schemat ten nie przytacza propozycji o tworzeniu komisji przygotowujących synod diecezjalny. Nowy Kodeks podaje następujące normy w sprawie uczestnictwa świeckich w synodach: „§ 3. Na synod partykularny należy wezwać, ale tylko z głosem doradczym: [...] 3° rektorów uniwersytetów kościelnych i katolickich oraz dziekanów teologii i prawa kanonicznego, mających siedzibę na danym terytorium; § 4. Na synod partykularny mogą być też wezwani, ale z głosem jedynie doradczym, prezbiterzy oraz inni wierni, ale w liczbie nie przekraczającej połowy tych, o których mowa w § 1—3. § 5. Na synod prowincjalny należy ponadto wezwać Kapituły Katedralne, Rady Kapłańskie i Rady Duszpasterskie każdego Kościoła partykularnego. Każda ze wspomnianych

¹⁰⁵ *Tamże*, kan. 273, § 2.

¹⁰⁶ *Tamże*, kan. 275, § 1.

¹⁰⁷ „*Communicationes*”, 12 (1980) s. 259—260.

¹⁰⁸ *Tamże*, s. 316—317.

¹⁰⁹ *Schema CIC*, kan. 318, § 3, n. 4, § 4, § 5.

¹¹⁰ *Schema „De Populo Dei”*, kan. 273, § 2.

¹¹¹ *Schema CIC*, kan. 382, § 1, n. 5, § 2.

¹¹² „*Communicationes*”, 14 (1982) s. 193—194, 210—211.

¹¹³ *Tamże*, s. 211.

¹¹⁴ *Schema novissimum*, kan. 443 § 4—5.

¹¹⁵ *Tamże*, kan. 463 § 1, n. 5, § 2.

instytucji wybiera spośród swoich członków w sposób kolegialny i wysyła dwóch przedstawicieli. Otrzymują oni jedynie głos doradczy”¹¹⁶.

§ 1. Na synod diecezjalny powinni być wezwani jako jego członkowie i mają obowiązek przybyć: [...] 5° wierni świeccy także członkowie instytutów życia konsekrowanego, wybrani przez Radę Duszpasterską, w sposób i liczbie określonej przez biskupa diecezjalnego, albo — tam gdzie nie ma wspomnianej Rady — w sposób oznaczony przez biskupa diecezjalnego, § 2. Biskup diecezjalny może wezwać na synod w charakterze członków także inne osoby: duchownych, członków instytutów życia konsekrowanego oraz wiernych świeckich”¹¹⁷.

Na uwagę zasługuje kodeksowe określenie synodu diecezjalnego, który jest zebraniem kapłanów i innych wiernych (kan. 460). Zgodnie z obowiązującymi normami świeccy uczestnicząc w synodach nie posiadają głosu decydującego, jedynie doradczy, ale w ten sposób także mogą odegrać ważną rolę w działalności prawotwórczej. Do kształtowania prawodawstwa kościelnego mogą przyczynić się świeccy przez udzielanie rad hierarchii i publiczne wyrażanie swojej opinii w Kościele.

Prawo świeckich do udzielania rad i do publicznego wyrażania opinii w Kościele.

Ważnym elementem, głoszonej przez Sobór Watykański II, zasady o współdziałaniu laikatu z hierarchią jest przyznane im prawo do przedstawiania swoich potrzeb i życzeń pasterzom, do udzielania rad hierarchii, do publicznego zabierania głosu w sprawach kościelnych. Świeccy mogą tego dokonać w różny sposób. Jednym z nich jest udział w ustanowionych przez kompetentną władzę kościelną organach doradczych, powołanych na różnych szczeblach.

Te koncepcje soborowe znajdują odzwierciedlenie w pracach Papieskiej Komisji już w pierwszym okresie jej działalności¹¹⁸. W schemacie księgi *O Ludzie Bożym*, w rozdziale *O obowiązkach i prawach wszystkich wiernych*, znajduje się kanon mówiący, że wierni mają prawo przedstawiać pasterzom swoje potrzeby i życzenia oraz, że mają prawo a niekiedy nawet obowiązek wypowiedzenia swojej opinii w tym, co dotyczy dobra Kościoła¹¹⁹. Zaś w rozdziale *O obowiązkach i prawach wiernych świeckich* proponuje się normę przyznającą świeckim, odznaczającym się wiedzą i uczciwością, możliwości spełniania w Kościele funkcji doradców i biegłych¹²⁰.

W toku dalszych prac Papieskiej Komisji zaproponowano zniesienie

¹¹⁶ OKPK, kan. 443.

¹¹⁷ *Tamże*, kan. 463.

¹¹⁸ „Communications” 2 (1970) s. 92—93.

¹¹⁹ *Schema „De Populo Dei”*, 1977, kan. 28.

¹²⁰ *Tamże*, kan. 528 § 1.

kanonu 28¹²¹, natomiast kanon 528, § 1 sugerowano uzupełnić w ten sposób, by świeccy mogli także uczestniczyć w radach¹²². Schemat Kodeksu z 1980 r. pomija kanon 28, zaś kanon mówiący o świeckich jako biegłych i doradcach zostaje uzupełniony stwierdzeniem, że świeccy udzielają pomocy pasterzom Kościoła uczestnicząc w radach zgodnie z przepisami prawa¹²³. W uwagach do powyższego schematu sugerowano przeredagowanie § 2, kanonu 273¹²⁴. Sugestia ta nie została przyjęta. Toteż w poprawionym schemacie Kodeksu treść wyżej wymienionego paragrafu nie została zmieniona, jedynie wprowadzono zmiany stylistyczno-gramatyczne¹²⁵. Schemat ten w tytule *De omnium christifidelium obligationibus et iuribus* proponuje normę przyznającą wiernym (chodzi głównie o świeckich) prawo przedstawiania swoich życzeń i opinii pasterzom Kościoła¹²⁶. Normę tę zawiera nowy Kodeks, który postanawia: „Wierni mają przedstawiać pasterzom swoje potrzeby, zwłaszcza duchowe, jak również swoje życzenia (§ 2). Stosownie do posiadanej wiedzy, kompetencji i autorytetu przysługuje im prawo, a niekiedy nawet obowiązek wypowiedzania swojego zdania pasterzom w sprawach dotyczących dobra Kościoła, oraz zachowując nienaruszalność wiary i obyczajów, szacunek wobec pasterzy, uwzględniając wspólny pożytek, a także godność osoby — podawania tego do wiadomości innym wiernym” (§ 3)¹²⁷. Nowy Kodeks mówi o udziale świeckich w radach: „Świeccy odznaczający się odpowiednią wiedzą, roztropnością i uczciwością, są zdolni do tego, by jako biegli lub doradcy świadczyli pomoc pasterzom Kościoła także w Radach działających zgodnie z przepisami prawa”¹²⁸.

Szczegółowo nowy Kodeks mówi o udziale świeckich w diecezjalnych i parafialnych Radach Duszpasterskich oraz w Radach do spraw gospodarczych. Udziałem świeckich w tychże Radach, idąc za wytycznymi Soboru Watykańskiego II, zajął się zespół konsultorów *De clericis — de sacra hierarchia*¹²⁹. Schemat o Ludzie Bożym przedstawia propozycję nakazującą powołać w każdej diecezji Radę do spraw gospodarczych, w skład której winno wejść trzech członków świeckich lub duchownych. Przynajmniej jeden z nich powinien być duchownym, gdyż ma należeć do Rady Kapłańskiej¹³⁰. Tenże schemat zaleca ustanowić

¹²¹ „Communicaciones”, 12 (1980) s. 85.

¹²² „Communicaciones”, 13 (1981) s. 319—320.

¹²³ „Laici debita scientia, prudentia et honestate praestantes, habiles sunt qui tamquam periti aut consiliarii, etiam in consiliis ad normam iuris, Ecclesiae pastoribus adiutorio sint” (kan. 273, § 2, Schema CIC, 1980).

¹²⁴ „Communicaciones” 14 (1982) s. 177.

¹²⁵ Zamiast wyrażenia: „Ecclesiae pastoribus adiutorio sint” dano: „ad Ecclesiae pastoribus adiutorium praebendum” (kan. 228, § 2, *Schema novissimum*, 1982).

¹²⁶ *Schema novissimum*, 1982, kan. 212, § 2—3.

¹²⁷ OKPK, kan. 212, § 2 i 3.

¹²⁸ *Tamże*, kan. 228, § 2.

¹²⁹ „Communicaciones”, 5 (1973) s. 228—229, 231.

¹³⁰ *Schema „De populo Dei”*, 1977, kan. 306—308.

w diecezji Radę Duszpasterską składającą się z duchownych, zakonników i świeckich, z tym że większość powinni stanowić świeccy odpowiednio dobrani¹⁸¹. W dyskusji prowadzonej w kwietniu 1980 r., przez zespół konsultorów *De Populo Dei* nad strukturą i zadaniami Rady do spraw gospodarczych zasugerowano, aby opuścić stwierdzenie, że jej członkami mają być świeccy czy duchowni, akcentując jedynie, iż mają to być osoby uczciwe i biegłe w zagadnieniach ekonomicznych¹⁸². Także wówczas, omawiając problem diecezjalnych Rad Duszpasterskich, proponowano opuścić kanon mówiący o ich składzie¹⁸³. Schemat Kodeksu z 1980 r. stwierdza, że ustanowiona w każdej diecezji Rada do spraw gospodarczych winna się składać przynajmniej z trzech wiernych, mianowanych przez biskupa, biegłych w zagadnieniach ekonomicznych i odznaczających się uczciwością¹⁸⁴. Mówi on także, że w każdej parafii winna być utworzona Rada Parafialna do spraw gospodarczych, składająca się z wiernych świeckich i pomagająca proboszczowi w zarządzaniu majątkiem kościelnym¹⁸⁵. Tenże schemat w sprawie struktury Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej proponuje, aby pominięto dyspozycję mówiącą, iż większość Rady mają stanowić świeccy, natomiast przy wyliczaniu jej członków dodano określenie „zwłaszcza” świeccy¹⁸⁶. Również wspomina się tutaj o możliwości powołania parafialnych Rad Duszpasterskich, poprzez które wierni świeccy mają nieść pomoc kapłanom w działalności duszpasterskiej¹⁸⁷. Uwagi do schematu nowego Kodeksu nie wnoszą nowych treści do omawianych norm o Radach Duszpasterskich i Gospodarczych¹⁸⁸. Poprawiony schemat Kodeksu powtarza propozycje dotyczące uczestnictwa świeckich w radach przedstawione przez poprzedni schemat¹⁸⁹. Nowy Kodeks przytacza normy o uczestnictwie świeckich w diecezjalnych i parafialnych Radach Duszpasterskich w niezmienionym brzmieniu¹⁴⁰.

Świeccy biorą udział w pracach organów doradczych o zasięgu ogólnokościelnym, takich jak np. Papieska Rada Świeckich, Papieska Rada do spraw Rodziny. Organy te wchodzi w skład Kurii Rzymskiej, toteż ich strukturę, zakres działalności, kompetencję regulują, zgodnie z nowym Kodeksem, szczególne przepisy¹⁴¹. Poprzez wymienione wyżej instytucje jest prowadzony dialog hierarchii ze świeckimi¹⁴².

¹⁸¹ *Tamże*, kan. 326—329.

¹⁸² „*Communicationes*”, 13 (1981) s. 126—127.

¹⁸³ *Tamże*, s. 138—140.

¹⁸⁴ *Schema CIC*, kan. 412.

¹⁸⁵ *Tamże*, kan. 476.

¹⁸⁶ *Tamże*, kan. 432.

¹⁸⁷ *Tamże*, kan. 475.

¹⁸⁸ „*Communicationes*” 14 (1982) s. 226—227.

¹⁸⁹ *Schema novissimum*, 1982, kan. 492, 512, 536, 537.

¹⁴⁰ *OKPK*, kan. 492, 512, 536, 537.

¹⁴¹ *Tamże*, kan. 360.

¹⁴² Por. T. Pieronek, *Aspekty prawne dialogu między hierarchią a katolikami świeckimi*, „*Prawo Kanoniczne*”, 13 (1970) nr 1—2, s. 211—214.

Duże możliwości świeckim jako biegłym i doradcom daje prawodawstwo kodeksowe przez dopuszczenie ich do spełniania urzędów kościelnych.

Prawo świeckich do otrzymywania urzędów kościelnych.

Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego podaje następujące określenie urzędu kościelnego: „Urząd kościelny oznacza jakiekolwiek zajęcie ustanowione na stałe prawem Bożym lub kościelnym dla realizacji celu duchowego”¹⁴³. Tak zdefiniowany urząd kościelny może być spełniany przez wiernych świeckich.

Papieska Komisja Odnowy KPK opracowując zagadnienie wykonywania urzędów kościelnych opowiedziała się za przyznaniem ich świeckim w określonych przez prawo okolicznościach¹⁴⁴. Schemat *O Ludzie Bożym* proponował, aby świeckim przyznać prawo otrzymywania od pasterzy Kościoła urzędów i funkcji kościelnych. Winni oni odpowiadać oznaczonym wymogom prawnym¹⁴⁵. W dalszej dyskusji zaakceptowano zasadniczą treść proponowanego kanonu sugerując jedynie jaśniejsze jego sformułowanie¹⁴⁶. Po tej linii zostaje poprawiony powyższy kanon w następnym schemacie nowego Kodeksu¹⁴⁷. Wśród uwag do schematu z 1980 r. znajduje się następująca propozycja uzupełnienia omawianego kanonu: „Świeccy są zdolni do spełniania urzędów z racji przyjętego sakramentu chrztu”¹⁴⁸. Propozycja ta jednak nie została przyjęta, a omawiany kanon co do treści nie zostaje zmieniony w poprawionym schemacie z 1982 r. jedynie wprowadzono poprawki stylistyczne¹⁴⁹. Tak sformułowana norma zostaje umieszczona w nowym Kodeksie: „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni otrzymać od pasterzy te urzędy kościelne i funkcje, które wolno im wykonywać zgodnie z przepisami prawa”¹⁵⁰.

Powyzsza norma otwiera świeckim możliwości otrzymywania urzędów kościelnych i to zarówno powierzanych im przez prawodawstwo powszechne jak i partykularne. Prawodawstwo powszechne zawarte w nowym Kodeksie podaje szczegółowe wypadki możliwości piastowania urzędów kościelnych przez świeckich. Świeccy mogą wykonywać funkcje notariuszy kurialnych i sądowych, wyjąwszy sprawy, w których

¹⁴³ OKPK, kan. 145 § 1.

¹⁴⁴ Por. G. Ghirlanda, *De potestate iuxta schemata a Commissione Codici Recognoscendo proposita*, „Periodica de re morali canonica liturgica”, 70 (1981), s. 409—411.

¹⁴⁵ Schema „*De Populo Dei*”, 1977, kan. 528, § 2.

¹⁴⁶ „*Communicationes*”, 13 (1981) s. 319—320.

¹⁴⁷ Schema CIC, 1980, kan. 273 § 1.

¹⁴⁸ „*Communicationes*” 14 (1982) s. 176.

¹⁴⁹ Schema *novissimum*, 1982, kan. 228 § 1.

¹⁵⁰ OKPK, kan. 228, § 1.

opinia kapłana może być narażona na niebezpieczeństwo¹⁵¹, również mogą być ekonomami diecezjalnymi¹⁵². Oprócz notariuszów, świeccy mogą spełniać w sądach funkcje asesorów, audytorów, adwokatów, stałych obrońców¹⁵³, promotora sprawiedliwości i obrońcy węzła¹⁵⁴. Przy przeprowadzaniu w sądzie dochodzenia, jeśli strona lub świadek nie chce złożyć zeznań przed sędzią kościelnym, może go przesłuchać nawet osoba świecka wyznaczona przez sędziego albo może złożyć zeznania wobec świeckiego notariusza¹⁵⁵.

Zasługująca na szczególną uwagę jest możliwość spełniania w sądzie kościelnym urzędu sędziego przez świeckich, bowiem Konferencja Biskupia może zezwolić, ażeby oni byli mianowani sędziami. Spośród nich można by w razie konieczności dobrać jednego dla ukonstytuowania kolegium sędziowskiego¹⁵⁶.

Nowy Kodeks podając normy dotyczące urzędu kanclerza kurii nie zaznacza, że urząd ten może spełniać tylko kapłan, jak to czynił z 1917 roku¹⁵⁷. Pytanie: „czy świecki może być mianowany kanclerzem kurii?” było dyskutowane przez konsultorów w dniu 15 kwietnia 1980 r. zajmujących się schematem *O Ludzie Bożym*. W czasie dyskusji zdania były podzielone. Jedni uważali, że nie ma przeszkód, aby świeccy otrzymali ten urząd, tym bardziej, że brakuje kapłanów. Inni wysuwali trudności twierdząc, że jest niebezpieczne powierzyć świeckiemu sekrety kurialne. Przytaczali również przykład Ameryki, gdzie kanclerz jest równocześnie kierownikiem kurii¹⁵⁸. Schemat Kodeksu z 1980 r., będący ogniwem w genezie ostatecznej wersji Kodeksu, w kanonie mówiącym o kierowniku kurii (moderator curiae) wprowadza uzupełnienie, iż winien to być kapłan¹⁵⁹. Natomiast mówiąc o kanclerzu i notariuszach dodaje tylko, że winni oni być o nieposzlakowanej opinii i poza wszelkim podejrzeniem¹⁶⁰. Po tej linii nadal kształtują się normy na temat urzędu kanclerza¹⁶¹, a nowy Kodeks nakazując ustanowić w każdej kurii kanclerza wymaga, aby był osobą o wysokich walorach moralnych, nie stawia jednak wymagania, aby by kapłanem¹⁶². Odnośna norma kodeksowa

¹⁵¹ *Tamże*, kan. 483, 1437.

¹⁵² *Tamże*, kan. 494.

¹⁵³ *Tamże*, kan. 1424, 1428, 1483, 1490.

¹⁵⁴ *Tamże*, kan. 1435.

¹⁵⁵ *Tamże*, kan. 1528.

¹⁵⁶ *Tamże*, kan. 1421 § 2.

¹⁵⁷ Kan. 372, § 1.

¹⁵⁸ „Communications”, 13 (1981) s. 121—122.

¹⁵⁹ *Schema CIC*, kan. 393, § 2.

¹⁶⁰ *Tamże*, kan. 403 § 2.

¹⁶¹ *Schema novissimum*, 1982, kan. 482, § 1, 483, § 2.

¹⁶² OKPK, kan. 482, § 1, por. H. Schwendenwein, *Das neue Kirchenrecht*, Verlag Styria 1983, s. 207.

brzmi: „Kancelarz i notariusze winni być osobami o nieposzlakowanej opinii i poza wszelkim podejrzeniem”¹⁶³.

Nowy Kodeks daje świeckim możliwość wpływu na obsadzanie ważnych urzędów kościelnych. Mianowicie legat papieski przygotowując nominację biskupa diecezjalnego, czy biskupa koadjutora może zasięgnąć opinii wiernych świeckich¹⁶⁴, podobnie biskup mianując proboszczów¹⁶⁵. Świeccy mogą aktywnie włączyć się w działalność prałatury personalnej¹⁶⁶. Zgodnie z normami dotyczącymi spraw kanonizacyjnych, które winny być zastosowane w dochodzeniu diecezjalnym, wydanymi 7 lutego 1983 r. przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych, świeccy mogą sprawować urząd postulatora¹⁶⁷.

Zatem prawo kodeksowe otwiera przed świeckimi duże możliwości wykonywania urzędów kościelnych. Oczywiście, konkretne nominacje zależą będą od ustawodawstwa partykularnego i praktyki wprowadzanej przez biskupów. Można przypuszczać, że w pierwszym okresie obowiązywania Kodeksu zaangażowanie świeckich w urzędach kościelnych, zwłaszcza w niektórych krajach nie będzie duże. Ważniejszą natomiast sprawą będzie wychowywanie i przygotowanie świeckich, aby w miarę zakorzeniania się nowych norm kodeksowych byli zdolni podjąć przyznanne im zadania i funkcje.

* * *

Przy podsumowaniu udziału świeckich w potrójnej misji Kościoła przedstawionego przez nowy KPK nasuwa się pytanie: jak oddaje on idee soborowe zawarte w nauczaniu soborowym o świeckich jako uczestnikach proroczej, kapłańskiej i pasterskiej posłudze Kościoła. Można zauważyć, iż w kształtowaniu się norm kodeksowych i w ich ostatecznym brzmieniu uwzględniono naukę soborową o świeckich. Toteż zarówno w ogólniejszych przepisach, jak i szczegółowych, nie trudno dostrzec soborowe zasady o udziale świeckich w potrójnej misji Kościoła. Mimo to Kodeks pozostawia niektóre sprawy nie rozwiązane do końca, np. udział świeckich w jurysdykcji kościelnej. W pewnych wypadkach Kodeks zdaje się wykazywać poniekąd brak zaufania do świeckich, obwarowując udzielane zezwolenia daleko posuniętymi restrykcjami, np. w wypadku głoszenia Słowa Bożego w kościele. Pewne funkcje, które praktyka posoborowa powierzyła świeckim do wykonania, Kodeks pomija

¹⁶³ OKPK, kan. 483 § 2.

¹⁶⁴ *Tamże*, kan. 377 § 3.

¹⁶⁵ *Tamże*, kan. 524.

¹⁶⁶ *Tamże*, kan. 296.

¹⁶⁷ *Normae servandae in inquisitionibus ab episcopis faciendis in causis sanctorum*, AAS 75 (1983), s. 396.

milczeniem, np. udział świeckich w pracach Synodu Biskupiego i Konferencjach Biskupich. Wydaje się jednak, że mimo wszystko normy o świeckich zawarte w nowym KPK są dla nich wielką szansą aktywnego uczestnictwa w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła.

DIE MITWIRKUNG DER LAIEN AN DER DREIFACHEN SENDUNG CHRISTI IM LICHT DES NEUEN KIRCHLICHEN GESETZBUCHES

Zusammenfassung

Die Lehre des II Vatikanischen Konzils hebt die Mitwirkung der Laien an der dreifachen Sendung Christi und der Kirche hervor. Die Laien haben ihren Anteil an der lehrenden, der heiligenden und der hirtenamtlichen Sendung der Kirche. Die allgemeinen Grundsätze des Konzils wurden von der Päpstlichen Kommission für die Revision des CIC ausgearbeitet. Einzelne Beratergruppen gestalteten, auf Grund der allgemeinen Konzilsprinzipien, konkrete gesetzliche Normen, die in reifer Form im neuen kanonischen Gesetzbuch erschienen.

Diese Normen geben den Laien Rechte und verpflichten sie zugleich zur Mitwirkung in der Sendung des Lehrens durch die Verkündung des Wortes Gottes in verschiedener Form. In dieser Hinsicht haben die Laien eine wichtige Aufgabe zu erfüllen in katholischen und auch in nichtkatholischen Schulen und Lehranstalten.

Der Sendung der Heiligung sollen die Laien nachkommen, indem sie selbst die heiligen Sakramente empfangen und andere Heilmittel anwenden. Das kanonische Gesetzbuch gibt ihnen auch das Recht gewisse liturgische Funktionen auszuüben und in bestimmten Fällen auch Sakramente zu erteilen.

Im Hirtenamt nehmen die Laien teil durch das Ausarbeiten der Gesetze, durch die Beratung der Hierarchie, durch öffentliche Meinungsäußerung in der Gemeinschaft der Kirche und durch die Ausübung kirchlicher Ämter. Besondere Aufmerksamkeit verdient hier die Zulassung der Laien zur Teilnahme an kirchlicher Rechtsprechung.